

УДК 378.011.3 – 051

ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ПЕДАГОГА

Безбородих Світлана Миколаївна

м.Луганськ

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена розвитком конкурентоспроможного педагога та його системою дій, які визначає особистість цього фахівця. Саме діяльність є основою, засобом і вирішальною умовою розвитку конкурентоспроможної особистості. Тому метою статті є розкриття значення особистісно-діяльничого підходу у розвитку конкурентоспроможного педагога. Визначено, що особистісно-діяльничий підхід сприяє створенню умов для розвитку гармонійної, морально-досконалої, соціально-активної, професійно-компетентної особистості, а отже, конкурентоспроможної.

Ключові слова: педагогічна діяльність, професійна діяльність, конкурентоспроможний педагог, особистісно-діяльничий підхід.

Центральним, базовим утворенням професійної діяльності, що зумовлює і процес, і результат її, є система дій конкурентоспроможного фахівця. Звичайно, систему дій, як і всю структуру професійної діяльності, визначає саме особистість цього фахівця. У процесі діяльності стає можливим засвоєння певної системи знань, формування навичок з їх використанням та розвиток загальних здібностей особистості. Усе це сприяє гармонійному розвитку всіх сторін конкурентоспроможного педагога, що стає підґрунтям для подальшої освіти й самоосвіти, тобто збільшення власного досвіду кожної людини.

Майбутній конкурентоспроможний педагог повинен вміти орієнтуватися в складних і непередбачуваних професійних ситуаціях, мати уявлення про наслідки своєї діяльності, а також нести за них відповідальність; саме у його діяльності відбувається процес саморозвитку. У зв'язку з цим є необхідність розглянути особистісно-діяльничий підхід, який у своєму особистісному компоненті полягає в управлінні розвитком людини, її конкурентоспроможністю, заснований на глибокому знанні її особистості та умов життя.

Особливість професійної діяльності конкурентоспроможного педагога у тому, що вона включає декілька видів: педагогічну, науково-дослідницьку, професійну стосовно базової спеціальності тощо.

Основи особистісно-діяльничого підходу були закладені у психології в роботах Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, К. Ушинського, де особистість розглядається як суб'єкт діяльності, яка сама, формуючись у діяльності й у спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності та спілкування. Мотивами є внутрішні спонукальні сили майбутніх фахівців, що примушують їх займатися педагогічною діяльністю. Для того щоб діяльність дала максимально бажаний ефект, її необхідно будувати з урахуванням особистісних особливостей майбутніх конкурентоспроможних педагогів.

Отже, метою статті є розкриття значення особистісно-діяльничого підходу у розвитку конку-

рентоспроможного педагога.

Багато науковців розглядали тільки особистісний підхід у організації навчально-виховного процесу. С.Гончаренко визначив поняття особистісного підходу як „последовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого відповідального суб'єкта власного розвитку та як до суб'єкта виховної взаємодії” [4, с.243].

Сучасне розуміння особистісного підходу досліджували в 60-ті роки представники напряму гуманістичної психології (К. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мей), які стверджували, що повноцінне виховання можливе лише в тому разі, коли школа служитиме лабораторією для відкриття унікального „Я” кожної дитини. Особистісний підхід передбачає допомогу вихованцю у розкритті його можливостей, усвідомленні себе особистістю, у становленні самосвідомості, у здійсненні особистісно значущих і суспільно прийнятних самовизначення, самореалізації і самоутвердження. Це все сприяє формуванню сучасного конкурентоспроможного педагога.

У зв'язку з цим є важливим звернення до сучасного розуміння особистісного підходу. У межах даного підходу студент визначається рівноправним суб'єктом навчальної взаємодії. Навчання в університеті повинно орієнтуватися не тільки на предмет, що вивчається, але й на особистість студента, його індивідуальні особливості, потреби та інтереси. Особистісне спілкування змінює рольове, якому не були притаманні підтримка, утвердження людської гідності та довіри; воно створює атмосферу співробітництва й зумовлює потребу діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукає до обміну думками, враженнями, досвідом. В організації навчання відбувається зміщення акценту з домінування окремих форм і методів навчання на перевагу творчої ініціативи, самоаналізу, самооцінки, самопізнання, самовираження.

Особистісний підхід доцільно розглядати, на думку О.Пехоти, як важливий психолого-педагогічний принцип, як методологічний інструментарій, основу якого становить сукупність вихідних концептуальних уявлень, цільових установок, методико-психодіагностичних та психолого-технологічних засобів, які забезпечують більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості школяра чи студента і на цій основі – її гармонійний розвиток в умовах існуючої системи освіти [4, с.280].

Одним із шляхів формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця є діяльничий підхід (О. Анісімов, І. Бех, Л. Петерсон), оскільки засвоєння структури і технології професійної діяльності спонукає особистість до самоорганізації, самореалізації та самоконтролю – важливих складових професіоналізму.

Ядром теорії діяльничого підходу служать: ідеї Л. Виготського про те, що особистість в активній формі повинна вивчати і усвідомлювати історичний досвід людства; основи концепції поетапного форму-

вання розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізіна), що характеризують процес отримання знань в результаті виконання майбутніми педагогами системи дій; висновки досліджень В. Давидова, Д. Ельконіна, що показують залежність формування якостей особистості від системи самостійно засвоювати навчальні заняття (визначення для себе навчальних завдань і їх виконання, знаходження способів застосування знань, контроль і самооцінка своєї діяльності).

Ураховуючи вищезазначене, є необхідність розглянути педагогічну діяльність конкурентоспроможного педагога, яка передбачає спеціальну освіту, тобто оволодіння системою спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання функцій, пов'язаних із певною професією. Людину, яка професійно займається педагогічною діяльністю, називають вихователем, учителем, викладачем, педагогом. Часто це залежить від закладу, в якому вона працює (вихователь – у дитячому садку; учитель – у школі; викладач – у коледжі, училищі, вищому навчальному закладі). Основний зміст педагогічної професії становлять взаємини з людьми. Завдання вчителя – якнайглибше зрозуміти учня, задовольнити його запити, допомогти у становленні особистості. Це посилює роль особистісних взаємин у педагогічному процесі і акцентує на важливості моральних аспектів. Такий вид діяльності може бути професійним і непрофесійним. Непрофесійною є педагогічна діяльність батьків із виховання дітей у сім'ї. Усе сімейне життя з його повсякденними турботами, радощами і драмами – це уроки, які дають дорослі дітям. І ці уроки, як правило, впливають на людину все життя, формуючи її педагогічні погляди на виховання наступного покоління дітей [3].

Російський психолог Н. Кузьміна у структурі педагогічної діяльності виокремлює такі взаємопов'язані компоненти:

1. Конструктивний компонент. Він пов'язаний із добором та композицією навчально-виховного матеріалу відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів; плануванням і побудовою педагогічного процесу; визначенням структури своїх дій та вчинків; проектуванням навчально-матеріальної бази для здійснення навчально-виховної роботи.

2. Організаційний компонент. Передбачає залучення учнів до різноманітних видів діяльності, організацію учнівського колективу та перетворення його на інструмент педагогічного впливу на особистість.

3. Комунікативний компонент. Сутність його полягає у встановленні педагогічно доцільних взаємин з учнями, колегами, батьками, представниками громадськості [2].

Усі компоненти проявляються у роботі педагога будь-якої спеціальності. Для успішного їх здійснення необхідні відповідні здібності та уміння – комунікативні, організаційні, конструктивні, перцептивні, сугестивні, дидактичні, пізнавальні, саморегуляційні тощо.

Окрім педагогічної діяльності, діяльність педагога є неперервним процесом розв'язання різноманітних завдань і реалізується в таких видах:

а) викладання (управління переважно пізнавальною діяльністю учнів);

б) виховна робота (організація виховного середовища та управління різноманітними видами діяль-

ності, зокрема пізнавальною, вихованців із метою їх гармонійного розвитку);

в) класне керівництво (організація навчання і виховання учнівського колективу в певному класі);

г) діяльність із самоосвіти і професійного самовиховання;

г) управлінська діяльність (діяльність керівників освітніх закладів та їх заступників);

д) організаторська діяльність (діяльність організаторів дитячого та юнацького руху в школі і поза нею);

е) методична діяльність (діяльність методистів із вивчення досягнень психолого-педагогічних наук і передового педагогічного досвіду);

є) позашкільна діяльність (робота у позашкільних закладах, дитячих кімнатах міліції);

ж) науково-дослідницька діяльність (діяльність педагогів-експериментаторів) [3].

Оскільки набуття досвіду в будь-якій діяльності відбувається переважно не в ізольованій формі, а у взаємодії з іншими людьми, є потреба відокремити індивідуальну та спільну діяльність. Хоча за своєю суспільно-історичною природою ці види діяльності є спорідненими, вони далеко не тотожні й становлять собою різні системи. Їх різниця полягає в тому, що спільна діяльність є родовою й генетично більш ранньою, ніж індивідуальна. Виходячи з цього, можна говорити, що первинною формою діяльності є її колективне або спільне виконання. Залежність індивідуальної діяльності від групової досліджували Б. Ломов та О. Леонтьєв.

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що ми не можемо розглядати тільки особистісний аспект, потрібно інтегрувати цей аспект з діяльністю. Саме діяльність є основою, засобом і вирішальною умовою розвитку конкурентоспроможної особистості.

Так, В. Сластьонін і Л. Подимова зазначають, що поєднання особистісного й діяльнісного аспектів є виключно важливим, бо саме в такий спосіб досягається необхідна цілісність образу вчителя-новатора [5].

Вітчизняні науковці О. Бігич, О. Пехота, В. Семиченко вважають, що у педагогічному процесі дуже доцільно реалізувати особистісно-діяльнісний підхід. Так, О. Пехота вважає, що особистісно-орієнтована освіта реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, але й своїм внутрішнім змістом передбачає співробітництво, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, виявлення їх особистісних функцій [4, с.281].

Особистість завдяки діяльності отримує можливість саморозвитку, отримання реальних можливостей для свого професійного становлення. Концептуальні відмінності між діялісним та особистісним підходами доцільно проводити тільки на теоретичному рівні.

Безперервним повинен бути розвиток майбутніх фахівців, включаючи в себе професійне навчання і саморозвиток. Одним з основних напрямів розвитку є організація взаємопов'язаних процесів розвитку конкурентоспроможних і особистісних здібностей. Тому дуже необхідним є розвиток саме цих здібностей, які будуть відображатися у різних видах діяльності.

Розглядаючи конкурентоспроможність особистості, учені виділяють три основні типи фахівців. До першого типу належать спеціалісти, які здійснюють постійне вдосконалення своєї діяльності та здійснюють основні зміни в організації. Це „динамічні особистості”, які прагнуть до швидкого професійного зростання, думають про власну кар’єру і виявляють зацікавленість у розвитку організації. Саме люди цього типу володіють значним творчим потенціалом і просуваються на третій і четвертий рівень професіоналізації. До другого типу належать фахівці, які здатні до оволодіння кваліфікованими навичками, але потім їх діяльність більшою мірою пов’язана з виконанням діяльності, що відповідає цим навичкам. Це тип „статичних особистостей”, які якщо й удосконалюються, то вкрай повільно, в основному спираючись на навичках, які вони найбільш міцно освоїли. Третій тип людей – „варіабельні особистості”, які здатні удосконалюватися, однак роблять це або в

кризових ситуаціях, або в результаті істотного тиску на них обставин, або їх кваліфікація удосконалюється в досить вузькій сфері діяльності [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що розкриття значення особистісно-діяльнісного підходу у розвитку конкурентоспроможного педагога стає орієнтиром для подальшого вивчення проблеми дослідження. У цілому особистісно-діяльнісний підхід означає створення умов для розвитку гармонійної, морально-досконалої, соціально-активної, професійно-компетентної особистості, а отже, конкурентоспроможної. Саме особистісно-діяльнісний підхід забезпечує запроєктований рівень розвитку конкурентоспроможного педагога. Подальшому нашому дослідженню підлягають визначення та характеристика структурних компонентів конкурентоспроможності майбутнього педагога, з’ясування власне педагогічної сутності поняття конкурентоспроможності педагога.

Література та джерела

1. Варій М. Й. Психологія особистості: навч. посібник / М.Й.Варій. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.
2. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М., 1990. – 119 с.
3. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії / Г.М.Мешко. – К. : «Академвидав», 2010. – 200 с.
4. Пехота О. М., Будає В. Д. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / О.М.Пехота, В.Д.Будає. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
5. Сластєнин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Сластєнин, Л. С. Подымова. – М.: ИЧП, «Издательство Магистр», 1997. – 308 с.

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена развитием конкурентоспособного педагога и его системой действий, которые определяют личность этого специалиста. Именно деятельность является основой, средством и решающим условием развития конкурентоспособной личности. Поэтому целью статьи является раскрытие значения личностно - деятельностного подхода в развитии конкурентоспособного педагога. Определено, что личностно - деятельностный подход способствует созданию условий для развития гармоничной, морально-совершенной, социально- активной, профессионально-компетентной личности, а следовательно, конкурентоспособной.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, профессиональная деятельность, конкурентоспособный педагог, личностно-деятельностный подход.

The actuality of the material presented in the article is due to the development of competitive teacher and his system of action. System acts as the whole structure of professional activities, defines the personality of a specialist. This action is the basis, the means and the critical condition for the development of a competitive personality. The purpose of the article is to outline the importance of personality - activity approach in the development of competitive teacher. Determined that the personality-activity approach helps create conditions for harmonious, morally perfect, socially active, professional and competent individual, and therefore, competitive.

Key words: educational activities, professional activities, competitive teacher; personality-activity approach.